

Frihavens pædagogiske grundlag

Trivsel, udvikling, dannelse og læring

Trivsel

Vi skaber trivsel ved at have relationskompetente ansatte. Samspil, gode meningsfulde relationer, oprigtige, tydelige voksne, der er fysiske sammen med børnene og er nærværende i et trygt hjemligt miljø. En kultur båret af fællesskab, medejerskab, hjertevarme og fagligt velfunderede ansatte. Alt dette er med til at børnene trives.

Børnesyn, børnefællesskaber og børneperspektiv

Vi har fokus på at børnene kan VÆRE og BLIVE SIG SELV.

Vi tror på, at vi alle - både børn og voksne - er unikke og kan bidrage til skabelsen af et nærværende fællesskab med højt til loftet, mangfoldighed, humor og gode relationer.

Vi ønsker et fællesskab, der bygger på tillid, tryghed, anerkendelse og respekt for den enkelte, for på den måde at styrke barnets selvværd og give mod, lyst og evne til at møde verden og tage livet ind.

Alle følelser er tilladte, men ikke alle handlinger. Alle reaktioner er meningsfulde.

Barnet er aldrig problemet men derimod den voksnes forhold og opfattelse af barnet.

Vi vil møde børnene i øjenhøjde. Børns selvværd nedbrydes ved skæld-ud.

Vi skal skelne mellem, hvad der er den voksnes egne forventninger, og hvad der er barnets.

Vi skal lytte og undre os. "Les is more" - vi skal gøre mindre og turde være langsomme. Vi skal være bevidste om ikke at lægge ord og følelser i munden på børnene.

Via mentalisering og spejling, krav og forventninger, hjælper vi dem på vejen mod dannelsen af deres egen identitet. Vi lytter til børnene og tager dem og deres følelser alvorligt. Børnene deltager i små demokratiske processer, som hvad der skal serveres til middag, om der skal leges den ene eller anden fangeleg i salen.

Små overskuelige valg og beslutninger der træffes demokratisk. I konfliktsituationer, hvor børnene er uenige og de guides i at flertallet bestemmer eks. hvilken leg der skal leges i puderummet.

Dannelse

Vores overordnede mål, sammen med skolen er at skabe livsduelige og dannede børn. Læreplanstemaerne og vores pædagogiske grundlag, byder ind med forskellige elementer, der i fællesskab bidrager til et fundament som er starten på børnenes dannelsesrejse. Børnene skal præsenteres for kultur, natur, og kroppens muligheder, som de skal erfare og bearbejde, for at det lagers i dem som en erkendelse og ny bevidsthed. De skal lære om kulturelle normer, forventninger og hvordan man agerer i et fællesskab. Opbygge et selvværd og en selvforståelse, som de kan mestre og beherske i sociale fællesskaber og kontekster.

Læring

Vi er i Frihaven meget optaget af alt den læring der ligger gemt i hverdagens rutiner og gentagelser. Den "upåagtede faglighed" som hos os nu er bevidst og har høj status, den er langt fra upåagtet længere. Borddækning, lyne lynlåsen, selv hive bukserne op efter bleskift. Læringen i at mestre en opgave selv, følelsen af at lykkes, at bidrage og have betydning.

Der er læring i alt hvad vi laver i Frihaven, og alle læreplanstemaerne beskriver forskellige læringsområder. Hos de ældste børn, er der en ekstra dimension, der omhandler overgangen til skolen. Her opstår en nysgerrighed og et videbegær, som selvfølgelig er til stede hele tiden, men som vi erfarer intensiveres i

denne alder. Denne lyst bremser vi ikke, og der leges med tal og bogstaver, ord, begreber, rim, geometri, størrelsesforhold, viden om verden omkring dem mm. Det hele er på børnenes præmisser og i et legende frivilligt miljø, der ikke bærer præg af undervisning.

Legens betydning

Man kommer ikke uden om legen, når man interesserer sig for børns erfaringsverden. Vi er derfor meget bevidste om at de vilkår og udfoldelsesmuligheder; det være sig vores forestillinger, traditioner og idealer, forskellige mediers indflydelse, rummenes indretning eller sågar den tidsinddeling af dagen der er Frihavens hverdag - skal tilgodese børnenes engagement i LEG.

For at skabe gode betingelser for leg har vi kigget på mulighederne for at lave færre opbrud i de tidsrum hvor børnene leger. Derfor har vi sløjft den faste samling omkring frugten om eftermiddagen, og i stedet gjort det muligt at vælge frugten til eller fra, eller bare få sig en hurtigt bid. Det har givet meget mere ro og mulighed for fordybelse i leg allerede.

Rummenes indretning influerer på de ideer, associationer, indfald og tanker børnene får - og er med til at tydeliggøre afgrænsninger af deres leg. Rodede rum virker ikke indbydende til igangsætning af leg og vi har fokus på hjælp til oprydning, og overskuelighed med hensyn til hvor legetøj hører til. Ingen rum er afgrænset i forhold til hvilke lege der kan leges hvor - når undtages pudrummet hvor legetøj ikke skal med ind ved vilde lege. Børnene kan frit flytte om i dukkekrog - og gør det gerne for at skabe nye scenarier. Også i de andre rum i børnehaven kan de med lethed påvirke og overskride rummenes indretning og reglementering.

Det indbyrdes samvær børnene imellem baserer sig på bevægelserne; sansemæssig, bevægelsesmæssig og kropslig interaktion. Vi tilstræber at der ikke er faste regler om ikke at løbe indendørs, bygge stilladser af stole på borde osv., men forsøger i stedet at vurdere sikkerhed kontra fordybelse og glæde og hjælpe børnene til selv at vurdere hvorvidt det er mere hensigtsmæssigt at fortsætte legen udendørs eller i pudrum.

Vi er så heldige at Friskolens 7.klasse hvert år agerer lege-svende i nogle fastlagte dage i løbet af året. Dette giver børnehalebørnene mulighed for at lege med ældre børn i større fælleslege, hvilket er med til at sikre kendskabet til nedarvede traditionsrige lege i samvær med "autentiske rollemodeller"(ikke-pædagogiske voksne). Dette nyder børnehalebørnene meget.

Forældresamarbejde

Den vigtigste forudsætning for arbejdet med børnene er samarbejdet med forældrene. Vi er meget bevidste om at ansvaret for skabelsen af gode relationer mellem forældre og ansatte som udgangspunkt ligger hos de ansatte. Det er det pædagogiske personales ansvar at skabe rammerne for et tillidsfuldt og trygt samarbejde. Vi påtager os i Frihaven ansvaret for at samarbejdet bliver mere end snak i garderoben. Vi ønsker at vejlede forældrene, give dem gode råd ved forældresamtalerne. Vi har pædagogiske emner oppe på forældremøderne, for at give dem en faglig viden der kan støtte dem i deres forældreskab. Vi er åbne for kritik og undrene spørgsmål, og ønsker en åben dialog fyldt med tillid.

Sammenhæng til børnehaveklassen

Vi har et tæt samarbejde med børnehaveklassen. Året inden skolestart kommer børnehaveklasselæren på besøg halvanden time om ugen. Her læser hun højt for de ældste i små grupper, tegner med dem og danner en relation til børnene på deres trygge hjemmebane. Ca. et halvt år inden skolestart får vi besøg af 5. klasses elever en gang om ugen, de læser højt for de ældste børnehavebørn i små grupper. Vi besøger skolen mere end ellers. I gymnastiksalen, på skolens legeplads og i musiklokalet. De sidste to måneder inden sommerferien har vi 4-5 besøgsdage i børnehaveklassen. Vi får også besøg af børnene der går i børnehaveklassen som kommer og leger på legepladsen i børnehaven.

Pædagogisk læringsmiljø

I Frihaven tilbyder vi et bredt pædagogisk tilbud, hvor alle læreplanstemaerne bliver berørt. Vi ønsker at børnenes dag skal være en vekselvirkning mellem voksenstyrede aktiviteter og børnenes frie leg, enten individuelt eller sammen med venner. Vi tror på at vi som voksne skal komme med input i form af forskellige aktiviteter, som skal give børnene en oplevelse og erfaring som de så kan bygge videre på i deres egen leg, og derigennem forme deres erkendelse og blive en del af deres bevidsthed.

Vores pædagogiske læringsmiljø skal være af høj kvalitet. Det er vores målsætning i Frihaven. Det arbejder vi hele tiden på. Med et fælles fokus, deprivatisering, refleksion, samarbejde og en italesættelse af hvorfor vi gør som vi gør, justerer vi praksis og højner kvaliteten. Vi har en kultur med høj faglighed og høj social kapital i personalegruppen.

Børn i udsatte positioner

På vores stuemøder og personalemøder har vi børn på dagsordenen. Her reflekterer vi over deres trivsel og deres adfærd. Vi arbejder ud fra RARRT. principperne, der er et værktøj til selvevaluering, hvor man sætter sig i barnets sted og skal justere sig efter barnet. Derudover er det et værktøj til at se på barnets trivsel. Vi laver aftaler om hvad vi skal justere for at hjælpe barnet bedst.

De 6 læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

Vi skal skabe trygge børn der trives og udvikles.

Vi skal møde børnene som de er og forstå deres forskelligheder.

Identitetsopbyggelse, at være og blive sig selv. Vi skal styrke deres selvværd. De skal styrkes i at blive valgt til og fra, og vi skal hjælpe børnene med at klare nederlag.

Vi prioriterer at have et godt forældresamarbejde, da det har betydning for børnenes personlige udvikling at se de voksne omkring barnet have en god, varm, familiær kommunikation.

- 1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.*

Overstående mål nås kun hvis barnet oplever tryghed og tillid. En god tilknytning til de voksne er alfa omega. Med dette som udgangspunkt skaber vi et miljø hvor børnene øver sig i at komme til orde, samt at lytte til hinanden. Børnene skal kunne navigere trygt, nysgerrigt og udforskende i det nære miljø, hvilket ruste dem og giver dem livsduelighed.

Vi skaber en hverdag der både rummer nye udfordringer og kendte rutiner, for at opnå et flow hos børnene, som fører til udvikling. Her tages der i høj grad hensyn til det enkelte barns ståsted og nærmeste udviklingszone. Vi opdeler børnene i små grupper, så der opstår nye lege og muligheder for personlig udvikling. I vores indretning har vi små kroge og en hjemlig atmosfære.

Vi udfordrer børnene og motiverer dem til at undres, ved at pirre deres nysgerrighed og anerkende dem for deres fund, støtte dem i vedholdenhed og i fordybelsen som også styrker børnenes koncentrations- og abstraktionsevne.

Vores pædagogiske tilgang giver meget plads til personlig udfoldelse og udforskning. Med mottoet "Regler skal give mening for det enkelte barn i en given situation" Lader vi deres fantasi få frit spild. De erfarer selv når noget er lidt farligt, besværligt, eller sjovt. De skal ikke bremses af voksnes kaosangst. Det er ikke Laise fair, men et bevidst valg, der gavner børnenes mulighed for udforskning og udvikling.

En styret aktivitet er vores samling om formiddagen. Intentionen med samling er at vi lærer børnene at lytte, vente på tur, udholde tilsidesættelsen af egne lyster, samt at turde stå frem foran gruppen i tillid og glæde.

Eksempler fra hverdagen:

-Hos de yngste børn har vi skuffer i børnehøjde med sakse, lim, stof, papir, aviser, piberensere mm. som frit kan bruges til kreative påfund.

-Der er ingen regler for hvor mange børn der må være i pudrummet, og man må gerne slås og være vild. Her erfarer de selv egne og andres grænser, med støtte fra en voksen, der hjælper med at sætte ord på hvad der sker.

- Alt legetøj må gerne bruges til andet end hvad det er tænkt til. Blot det ikke ødelægges og børnene skal selv rydde op.

- tre af de store børn leger med mælkekasser og brædder på legepladsen. De bygger tårnet højere og højere med gangbroer af brædder. En modig pige kravler ud på et bræt, drengen der følger efter, bliver nervøs og piller en mælkekasse af, og siger nu ved jeg at jeg kun tør at kravle hertil. En personlig erfaring, der nemt kunne være blevet bremsset af en voksen.

- 2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.*

Betydningsfulde relationer mellem voksne og børn er det aller vigtigste. Det er fundamentet for alt andet. Vi skaber disse ved at være oprigtige, nærværende, tydelige og kærlige voksne. Vi tør bruge os selv og skaber god stemning. Vi er engagerede voksne, der gerne vil børnene, og dette viser vi ved kærlige berøringer, kram og tæt fysisk kontakt. Vi interesserer os for børnene, spørger ind, lytter og anerkender dem, hver især som unikke. Alle børn skal føle sig set, hørt og forstået. Vi skaber tryghed, til at turde rykke sig.

Børnene spejler sig i hinanden og i os, som de gode rollemodeller. Vi lærer børnene at sige fra og give udtryk for egne grænser. Vi støtter børnene i at gå fra at være iagttagende til at blive mere initiativtagende i de forskellige aktiviteter og relationer, de indgår i.

Derudover stiller vi krav til børnene. De skal føle medejerskab for, og bidrage til fællesskabet, så alle føler sig som en vigtig brik. Børnene skal øves i at indgå i forskellige fællesskaber Vi vil styrke børnenes frustrationsrobusthed. De skal forholde sig til andre børn og voksnes ønsker og initiativer, som ikke altid passer til deres egne ønsker. Udfordringer og modstand kan ikke undgå at afstedkomme følelser som frustration og forvirring og følelsen af at stå alene. Alle følelser er tilladte, men ikke alle handlinger. Derfor skal børnene lære at udtrykke deres følelser og håndtere konflikter hensigtsmæssigt uden at miste gåpåmodet fremadrettet. Evnen til at håndtere modgang og udvise vedholdenhed er et mål i den personlige udvikling. Vi fastholder de krav vi stiller, vi er ikke bange for konflikter, og undgår dem ikke. Via mentalisering og spejling, sætter vi ord på deres følelser, for derved at hjælpe dem til at forstå sig selv og de andres reaktioner og følelser.

Pædagogikken og udviklingsmulighederne i rutinesituationer, er noget vi har meget fokus på og et område der giver rig mulighed for at styrke den alsidige personlige udvikling.

Eksempler fra praksis:

- Hos de yngste; Et barn er frustreret og ked af det, over ikke at kunne få legetøjet for sig selv. Uden ord men med et roligt kropssprog får vi barnet til at falde til ro ved fysisk nærvær. Først når der er ro på kan vi verbalt spejle barnets følelser, uden at efterfølge det med et, "men" eller starte med at finde en løsning. Spejling er som magi. Herefter kan barnet selv være med til at finde en løsning.
- De ældste børn øver sig i at forstå og aflæse hinandens følelser, samt sætte ord på egne. Det gøres inspireret af "Trin for trin" og "Fri for mobberi" materialet.

Social udvikling

Vi vil styrke fællesskabet, og give børnene en følelse af fællesskabets værdi, uden at skulle give køb på sig selv. Sammen kan vi mere.

1. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.*

Vi ønsker at børnene danner betydningsfulde venskaber og nære relationer til andre børn, samt at det enkelte barn kan føle empati og bliver i stand til at sætte sig i andres sted og behandle andre med respekt.

Arbejdet med barnets personlige udvikling, danner grundlaget for en god sociale udvikling. Der er derfor mange kompetencer der går igen og har stor betydning, når børn indgår i sociale fællesskaber eks. som at kunne give udtryk for egne ønsker, samt tilsidesætte dem, kunne aflæse de andre børn, kunne gå på kompromis.

Vi er i høj grad bevidst om legens betydning for børnenes udvikling. Vi støtter op om lege, hjælper børnene med konfliktløsning i legene og med at inkludere hinanden.

2. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.*

Vi understøtter og styrker både de små og de store fællesskaber. Venskaber mellem to børn, kan fremmes med en pædagogisk handling. Nye venskaber kan opstå når to børn sættes sammen af en voksen.

Små grupper enten defineret af børnene selv eller den voksne, kan styrke det sociale samspil.

Samling, fællesture, koloni, styrker den store gruppefølelse og dynamik. Fællesskabet der opstår til familiearrangementer hvor vi er op mod 100 samlet, eller når vi deltager til skolens arrangementer og er en del af en endnu større forsamling.

Kommunikation og sprog

Sprog er adgang til at begrebsliggøre og forstå sig selv og omverdenen. Det er et væsentligt grundlag for, at barnet gradvist kan udvikle refleksionsevne, og kognitive kompetencer. Barnet har brug for sprogforståelse for at kunne begå sig socialt. En lyst og interesse til at bruge, eksperimentere og udvikle sproget, giver barnet en bedre skolestart, men også en generel bedre trivsel.

- 1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.*

Frihavens mål er at børnene udvikler en sprogforståelse der giver dem mulighed for at sætte ord på tanker, følelser, behov og ideer. Herigennem vil børnene lære at forstå sig selv, hinanden og deres omgivelser bedre. -At kommunikere.

De voksne i Frihaven er sproglige rollemodeller. Der skal derfor være en god tone, både når vi taler til børn, hinanden og til forældre. Stemningen i sproget har betydning, og vi taler derfor respektfuldt og ordentligt til hinanden.

Konkrete elementer der styrker den sproglige udvikling og pirrer til børns sproglige nysgerrighed og fantasi: Vi læser mange bøger med børnene og spiller spil. Vi har læsehjørner med sofaer og bøger i børnehøjde, plakater, billeder, små hjemmelavede fotobøger af børnenes egne oplevelser, der stimulerer til samtale. Vi har spil der stimulerer sproget, som vendespil, billedlotteri og spil der er udviklet specifikt til sprogstimulering. Sang fylder meget i vores hverdag, ikke kun til samling. Der synges og spilles på legepladsen, i garderoben, når der skal ryddes op. Alting klares lettere når det foregår med sang.

Ved behov, og altid hos de yngste, deler vi børnene op og danner små sproggrupper, der får ekstra sproglig træning, mundmotoriske øvelser mm. Vi sprogvurderer alle børn når de er 3 år og igen lige inden de fylder 5, med sprog materialet fra Rambøll. Resultatet af testen giver os viden om, hvilke børn vi skal sætte særligt ind overfor i forhold til den sproglige udvikling. Vi bruger også testen til at informere forældre om deres barn og vejlede dem i hvad de kan gøre hjemme for at styrke sproget hos barnet. Vi samarbejder med kommunens talekonsulent, der kommer og vejleder os og forældre, når et barn har sproglige vanskeligheder.

- 2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.*

Vi er meget bevidst om at børnene får taletid hver især, bliver hørt og kan komme til orde.

Børnene bliver set og talt med. Vi husker ting de har oplevet som vi fører samtaler med dem om, så de føler sig set og hørt. Vi italesætter stemninger og følelser, for at hjælpe børnene med at få sat ord på det de oplever. Vi sørger for at børnene kan få taletid, ved at skabe små fællesskaber i mindre grupper. Vi prioriterer at samtale om bordet ved spisning. Børnene skal stimuleres og udfordres sprogligt, så deres ordforråd forøges og deres udtale forbedres, og de derved kan føle glæde ved at bruge, udvikle og eksperimentere med sproget.

Vi har samling hver dag i to eller tre grupper, hvor vi synger, laver rim og remser, har rytmik, fortæller eventyr, taler om forskellige emner, hvor nye ord og begreber kommer i spil, leger kimsleg mm. Det er også her hvor børnene får taletid og på skift kommer til orde.

Sprogstimulering foregår i høj grad også når vi er på ture. Her opleves nyt, der giver øget ordforråd, og nye emner til samtaler. Ligeledes kan forskellige kreative aktiviteter fungere som et fælles tredje, der skabes en ramme og et fællesskab, der indbyder til nye snakke, mens man laver noget sammen.

Finmotoriske aktiviteter med højre hånd, træner det center i hjernen hvor sproget udvikles.

Eksempler fra hverdagen:

En gruppe af de yngste børn er fast med ude og handle. Inden afgang er børnene med til at tale om hvad der skal handles og pædagogen skriver indkøbssedlen med dem. Køreturen ind til Stege giver rum til samtale, i butikken tales om varerne på hylderne, om at stå i kø. Børnene hjælper med at pakke vare og bære tunge ting. Hjemme hjælpes med at pakke ud. Der er lavet en hjemmelavet sprogbog med billeder fra en tur ud og handle, så man efterfølgende kan tale om turen til Brugsen.

De ældste børn til samling er på skift i midten og de andre børn sætter ord på hvad barnet i midten er god til og hvad de godt kan lide at lave med ham/hende. De taler om hvordan de kan hjælpe hinanden, hvad en god ven er og hvad der gør dem glade.

Krop sanser og bevægelse

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke, passe på kroppen, - gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. (Citat hentet fra "En styrket pædagogisk læreplan")

Via indretningen skal det være muligt for børnene at se om rummet skal bruges til vilde fysiske lege, stille aktiviteter eller finmotoriske aktiviteter. Vi har puderum, danserum, motorikbaner, gynger og hængekøjer.

Sofaer, tæpper og puder til afslapning. Læge og frisørkuffert, hvor legene styrker den taktile sans og finmotorikken.

Vi har fast ugedag i skolens gymnastiksal og månedlig cykeldag.

1. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*

Vi er i Frihaven bevidste om betydningen af barnets motoriske udvikling. Sanseintegration, kropslighed, grov- og finmotoriske evner. Alle børn har brug for fysisk udfoldelse, men hos nogle børn kan bevidst motorisk træning, gavne deres udvikling på andre områder.

Børnene udvikles motorisk når de spejler sig i hinanden. De ser hvad andre kan, og prøver at eksperimentere med om de mon kan det samme.

Vi skal give børnene kendskab til hvad deres krop kan. At de opdager glæden ved at bruge kroppen. At vi udfordrer og rykker dem motorisk.

De skal opnå viden om kroppen, forståelse af hvordan den fungerer. Børnenes sanser skal aktiveres. Vi har derudover et mål i Frihaven om at skabe plads til børnenes naturlige interesse for deres egen og hinandens kroppe og om muligt forhindre tabuisering af deres lystfølelser. De skal lære at aflæse hinandens kropssprog, forstå andres mimik og kropslige udtryk.

- 2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.*

Vi ønsker at børnene bliver præsenteret for et miljø og for aktiviteter der udvikler deres motorik. De skal præsenteres for aktiviteter med højt energiniveau, samt det modsatte (high og low arousal). Vi arbejder med sanseintegration og sansemotorik. Vi har en viden om hvordan vi opdager og arbejder med de børn der er udfordret i forhold til bearbejdningen af deres sanseindtryk, og vi har fokus på børnenes muskeltonus. Vi igangsætter bevidst lege der styrker muskel led sansen, samt den vestibulære og taktile sans. Vi laver motorikbaner inde og ude og i gymnastiksalen på Friskolen. Træner med rullebræt, trillebørsgang, fodbade, sansekasser, massage. Vi sørger bevidst for at Frihavens legeplads indeholder flytbare, men tunge ting børnene kan prøve kræfter med, såsom fastlukkede plastdunke fyldt med sand, brændestykker og brugte juletræer.

Vi voksne er fysiske med børnene. Vi "slås" med små grupper af børn i puderummet, for at skærpe deres bevidsthed omkring egne og andres grænser, deres kræfter og styrke, og fremfor alt for at tydeliggøre forskellen mellem leg og alvor ved at hjælpe dem med at aflæse hinanden.

Vi krammer børnene og lader både dem og os nyde den fysiske kontakt og tætte forbindelse. Dette styrker den gode relation, men også barnets sanser. De mærker sig selv og deres krop.

Derudover er vi som voksne igangsættende i forhold til fysisk aktivitet og fælleslege.

Vi går på tur med børnene og øver dem i at gå, holde i hånd, følge række og danne rundkreds for også på denne måde at styrke deres kropsbevidsthed.

Vi arbejder med rytme, da dette har stor sammenhæng med kropsbevidsthed. Rytmik og sanglege, puls, klap, tramp mm.

Danselege og slåslege. Yoga og børnemeditation. Alle aktiviteter igangsat af voksne har et kønsneutralt udgangspunkt. Alle aktiviteter er for alle.

Vi bruger kroppen når vi berører andre udviklingsområder, for "når vi sætter krop og bevægelse på, bliver det sjovt."

Vi laver temaer om kroppen, hvor vi i en periode intensivt har kroppen i fokus. Der læses, synges og fortælles om kroppen, som selvfølgelig er ekstra meget i brug i denne periode.

Vi har en fælles pædagogisk viden og faglig tilgang til hvad der i gængs tale benævnes "børns seksualitet". Vi har i tråd med psykolog og forsker i børns seksualitet, Katrine Zeuthen, valgt at anskue børns seksualitet som evnen til at skelne mellem lyst og ulyst. Børn har en krop og en sanselighed, og de registrerer forskellige fornemmelser og lyst. De skal have hjælp til at skabe en indre viden om hvem de er i forhold til andre. Børnene udtrykker gennem leg handlinger der kan give os voksne associationer til seksualitet; det være sig doktorlege, kysselege, far-mor-børnlege eller når de blotter sig for hinanden, eller når de rent sprogligt udtrykker sig gennem sange, rim og udråb om "frække" ting. Men børnene ved ikke at de seksuelle fornemmelser har noget med seksualitet at gøre – og vi skal som voksne passe på ikke at pådutte dem en bevidst seksualitet.

Det er med afsæt i ovennævnte at vi takler børnenes lege og udforskning af sig selv og hinanden. Vi vil gerne give børnene et naturligt forhold (eller undlade at ødelægge deres naturlige forhold) til deres krop, og et kendskab til og viden om at de ser forskellige ud. Derfor må børnene gerne være nøgne på legepladsen og på stranden om sommeren.

De "seksuelle" lege er okay, når:

- de børn der deltager, er ligeværdige i alder, status og intellekt og typisk er venner, der leger sammen i øvrigt.
- legen er frivillig for alle parter, og alle bidrager til legens "design" og forløb.
- legen foregår i en glad, spontan og nysgerrig atmosfære.
- børnene er diskrete omkring legen i forhold til de voksne uden at blive overvældende angste eller vrede, hvis en voksen bryder ind.

(Kilde: "Må vi lege doktor?" af Anna Louise Stevnhøj)

Natur, udeliv og science

Vi oplever at børn der er meget ude er mindre syge, motorisk stærkere, glade og energifyldte. I naturen er der mere plads og der opstår derfor færre konflikter. Børnene kan fordybe sig og forundres, uden de afbrydelser som der kan opstå indenfor.

Vi ønsker i Frihaven at børnene får kendskab til og viden om naturen, at de gennem deres tid i Frihaven bliver fortrolige med, og formår at sætte pris på naturen.

Børnene er ude hver dag minimum i halvanden time, i alt slags vejr på alle årstider.

1. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.*

Børnene får frirum, plads og tid til selv at opleve, sanse og fordybe sig i naturen. Eksperimentere, gå på opdagelse og finde på i naturen, så de derigennem kan gøre sig erfaringer og få egne erkendelser om naturen. Personalet præsenterer derudover børnene for forskellige naturoplevelser, planlægger pædagogiske emner hvor viden om naturen indgår. Vi går foran som rollemodeller og viser gennem vores engagement interesse for naturen og alt det den tilbyder. Vi lader os, som voksne inspirere af naturen, så børnene kan blive inspireret af os og lære om naturen, passe på den og holde af den. Vi har en økologisk tilgang og handler økologisk.

Årets gang i naturen:

I Frihaven arbejder vi med naturen og årets gang, hvor de samme emner tages op år efter år:

Forår:

- På jagt efter forårstegn; vi finder erantis, anemoner, spiselige planter som skvalderkål, brændenældeskud, violer mm der bruges til maddage. Skoven springer ud.
- Forspiring og såning, der munder ud i salg af solsikker på markedsdagen.
- Krible krabledyr.

Sommer:

- Køkkenhave
- Ture til stranden
- Finde sommerfugle, frøer mm
- Sol varme, vandleg.

Efterår:

- Efterårstegn; Finder kastanjer, agern, bog, visne blade mm
- Flyver med drage i vinden, hopper i vandpytter
- Høster kartofler, gulerødder mm
- Taler om høsten
- Lanternefest- mørket, månen, stjernerne.

Vinter:

- Fodrer fugle, så vi kan se masser af fugle på legepladsen
- Kælketure

- 2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.*

Vi arbejder helt naturligt med årsag og virkning, samt mængder og en begyndende matematisk forståelse.

Vi har kompostbeholder, hvor børnene tømmer frugtrester og skræller i, så ormene kan få mad, og vi kan få kompost til køkkenhaven.

Vi sår solsikker der beundres, høstes og bliver til fuglemad og nye solsikker året efter.

Vi tæller æbler, når vi høster til eftermiddagsfrugt. Vi bruger valnødder eller bellis på legepladsen, som penge når der skal købes is og kager i sandkassen.

Vi oplever vandet i vandbanetagrenden løbe ud, når sandsækken løftes, eller dæmninger bygges op og fjernes igen, så vandet løber.

Vi høster og plukker til saft, marmelade, kage, grød, mm, så børnene kan smage på hvad naturen kan give os, og de får en forståelse for hvor maden kommer fra.

De mærker vind, vand, varme og kulde. Torne der stikker, brændenælder der brænder, snegle der er slimede, kastanjer der er glatte.

Vi bruger kroppen når vi klatrer i træer, balancerer på væltede stammer, kravler på skrænter, vælter os i visne blade.

Vi saver brænde, snitter pinde, laver bål.

Ture ud af huset vægtes højt og der er altid en, ofte to, ture hver uge. (Antallet af børn på tur varierer alt efter hvor vi skal hen og hvilken børnegruppe vi har.)

Eks. på ture i naturen: Skoven med klatreskrænten og gyngetræet, skoven med bækken og hulerne, Marienborgpark med klatretræer, og brombær, kastanjetur, den gamle grusgrav med stejle skrænter og fiskesø, Stranden, shelterpladsen i slotshaven, Møns klint, museums gården, stranden Mv.

Vores legeplads er indrettet i forskellige rum, med forskellige funktioner. Køkkenhave, Græsplæne, den lille skov med jordhuller og graveområde, stor sandkasse, forskellige legehuse, gynger, motorikbane, bålplads, frugthave, den store skov og vildnisset. Områderne er adskilt af forskellig beplantning og nogle steder plankeværk. Udover vores gamle smukke bøgetræer, har vi æbler, blomster, kirsebær, valnødder, pil, ask og ahorn.

Eksempler fra hverdagen:

De yngste børn er på tur til vores skov i baghaven. De ruller ned ad skrænten igen og igen i de visne blade, fra eg og ask. De går videre ind i "Ræveskoven", der er nåleskov. Her er der mørkere, man skal dukke sig under de store grangrene. Der er spor efter rådyr, der har ligget og puttet sig i mosset. Vi finder grankogler og agern, som kommer med hjem til pynt i vindueskarmen.

De ældste børn er på tur til åen, hvor de har bygget en dæmning af kæppe. De får afvide hvordan fiskene i åen svømmer op og gyder og har brug for at kunne komme forbi. Vi tager afsted igen med to sæt vaders, og børnene går på skift i åen og fjerner grene, så fiskene igen kan svømme forbi.

Kultur, æstetik og fællesskab

Børnene skal have en kulturel viden. Vi skal formidle traditioner og værdier, både Frihavens traditioner, samt præsentere dem for nogle værdier og traditioner som er generelle for vores samfund.

Kreativiteten skal stimuleres via;

- Indtryk: Vi skal sørge for at børnene præsenteres for en masse, får indtryk, fra bøger, inspiration fra andre børn eller voksne, forskellige materialer, teater, musik, kunstnere mm.
- Udtryk: Vi skal give plads og rum til at lade børnene udtrykke sig. Lade dem skabe og eksperimentere, improvisere. Lade den erfaring og viden vi har givet dem, komme til udtryk kunstnerisk.

1. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.*

I frihaven præsenterer vi børnene for andre fællesskaber og verden omkring dem. Vi gør det blandt andet når vi besøger skolen, eller omvendt. Her møder vores børn andre og større børnefællesskaber. Vi besøger plejehjemmet flere gange om året, her mødes børn og gamle sammen om rytmik og sang. Vores børn oplever hvad det vil sige at være gammel, men også følelsen af at kunne glæde og begejstre andre.

Frihaven byder på flere typer af fællesskaber. Vi er et stort fællesskab med børn, søskene forældre og ansatte. Et fællesskab vi hylder ved vores to årlige festdage, og ved arbejdsdagene, hvor forældrene maler og ordner ting i Frihaven. Det skaber medejerskab og fællesskab. På tværs af alder opstår der i hverdagen på legepladsen, først og sidst på dagen, omsorg og inddragelse børnene imellem. Store hjælper små og små ser op til og spejler sig i de store. På stuen, med de jævnaldrende børn, er et andet fællesskab. Her har vi dagligt øje for hvem der mangler og taler om hvor vores venner er henne, er de syge, på ferie eller andet. Ved spisning er et mindre fællesskab med ca. 6-8 børn. Her er samtalen tæt, og rutinen genkendelig.

2. *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.*

I Frihaven ønsker vi at alle børn skal tilbydes kulturelle oplevelser, både i huset og udenfor. Vi har to gange haft besøg af en huskunstner, der har lavet malerværksted med børnene. Vi ser en gang om året dukketeater, og ønsker derudover en årlig teaterforestilling for en gruppe børn. Vi har en rytmikpædagog ansat, der laver musiske fortællinger over eventyr og musikalske rejser. Vi har en nyansat scenograf, der i fremtiden vil bidrage med en ekstra kreativ dimension og en baggrund indenfor børneteater.

Vi arbejder med kreativitet, hvor børnene udtrykker sig på forskellig vis og oplever glæde ved at skabe noget. Æstetik og følelser har også betydning, er noget smukt, grimt, sørgeligt, hvilken oplevelse opnås, ved en given aktivitet eller indretning. Den frie kreativitet vægtes højt. Børnene spejler sig i hinanden og eksperimenterer med de materialer som de har til rådighed på stuerne. Vi opfordrer børnene i en udviklende retning. Kommer med brugbare input til deres kreationer og roser ikke per refleks. Hele året er der forskellige kreative værksteder, hvor der sættes en ramme og et tema, som børnene udtrykker sig kreativt ud fra.

Frihaven er indrettet med et værksted, hvor der er rig mulighed for kreativitet og udfoldelse. Vi har fast kreativtetsbord på begge stuer, og kreative materialer i børnehøjde. Masser af bøger på begge stuer som børnene kan lege med. Vi har flere musikspillere og mange cd'er, og bruger Bluetooth højttaler til diskorum og musik til udklædning eller pudekampen.

Årets gang ud fra kulturelle værdier og traditioner samt kreative aktiviteter:

Forår:

- Påskefrokost
- Påskeklip
- Haren gemmer æg i skoven
- Maler eller dekorerer påskeæg.
- Papmache brumbasser
- Klippe gækkebreve

Sommer:

- Sommerfest for alle familier med fællesspisning og de ældste optræder.
- Afslutning for de børn der skal videre i skole, med isbod, medaljer mm.

Efterår:

- Lanternefest
- Julegaver
- Kreative med ting fra naturen.

Vinter:

- Juletraditioner. Juleafslutning i kirken
- Dukketeater
- Klippe fugle
- Fuglekugler
-
- It-politik i Frihaven

Børnene i Frihaven har ikke adgang til iPads eller computere. Vi har truffet et bevidst valg om at de timer børnene tilbringer her skal være deres frirum væk fra skærme. Gennem kurser bla. om børns hjerner,

motorik, social og emotionel udvikling, er vi kun blevet bekræftet i at ingen forskning tyder på at skærmene i det store billede gør noget godt for små børns udvikling.

Vi voksne anvender Frihavens iPad og telefon til at tage billeder, til at afspille musik og lydbøger med Blue Thue højttaler, til at søge på planter og dyr der skal artsbestemmes sammen med børnene, til at lave picolage med billeder der bruges til sproglege. F.eks. vendespil med ting i børnehaven der starter med en bestemt forlyd.

Vi bruger intra til at dokumentere til forældre, invitere til arrangementer, skrive ugeplaner, mm.

Alle læreplanstemaerne er i Frihaven flettet ind i hinanden og i spild på kryds og tværs. De kan ikke fungere og arbejdes med selvstændigt uafhængigt af hinanden. Ligeledes kan læreplansarbejdet ikke sættes i skema og arbejdes med i en tidsafgrænset periode, f.eks mellem kl. 9-11, De er i spild hele tiden, hver dag i alt hvad vi gør med børnene og i alt hvad børnene gør på egen hånd.